

4. Довгань Л. Є. Корпоративне управління: інституціональні аспекти : монографія / Л. Є. Довгань, І. П. Малик. – К. : ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2006. – 338 с.

5. Корпоративное управление в переходных экономиках: инсайдерский контроль и роль банков: Пер. с англ. / Ред. Масахико Аюки. – СПб. : Лениздат, 1997. – 558 с.

6. Корпоративное управление: владельцы, директора и наемные работники, акционерные общества / Под ред. Марека Хесселя. – М. : Джон Уайли энд Санз, 1996. – 240 с.

7. Корпоративное управление машиностроительным предприятием: проблемы, пути решения : монография / В.С. Пономаренко, О.М. Ястремская, В.М. Луцковский, С.Л. Кушнарь,

Д.А. Репка, Н.В. Балыкова. – Х. : ИД «ИНЖЕК», 2006. – 232 с.

8. Корпоративні та інтегровані структури: проблеми науки та практики : монографія. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2007. – 344 с.

9. Назарова Г. В. Керівництво акціонерним товариством: організаційний, регуляторний та мотиваційний аспекти : монографія / Г. В. Назарова, В. І. Лаптев. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 267 с.

10. Принципи корпоративного управління ОЕСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oecd.org.ru.

11. Сайт ДКЦПФР. – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>.

12. Сайт МФК – Режим доступу : www.ifc.org/ukraine.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

CLASSIFICATION OF FINANCIAL SECURITY THREATS OF ENGINEERING COMPANY

Наведено підходи науковців до визначення поняття загрози фінансовій безпеці підприємства. Надано узагальнену класифікацію загроз фінансовій безпеці, притаманних діяльності машинобудівних підприємств, за такими ознаками: сфера фінансової діяльності, джерело виникнення, ступінь ймовірності, форма прояву, тривалість впливу, ступінь розвитку, ступінь напруженості, ступінь керованості, відношення до людської діяльності, можливість прогнозування, систематичність прояву, можливість здійснення, вид збитків. Розкрито сутність основних видів загроз фінансовій безпеці за кожною ознакою класифікації. Наведено найхарактерніші приклади прояву кожного виду загроз на підприємствах машинобудівної галузі промисловості. Зазначено, що ідентифікація загроз є ключовим елементом у системі забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Ключові слова: фінансова безпека, загроза, фінансова діяльність, фінансові ресурси, машинобудівне підприємство.

Приведены подходы ученых к определению понятия угрозы финансовой безопасности предприятия. Предоставлена обобщенная классификация угроз финансовой безопасности, присущих деятельности машиностроительных предприятий, по следующим признакам: сфера финансовой деятельности, источник возникновения, степень вероятности, форма проявления, продолжительность воздействия, степень развития, степень напряженности, степень управляемости, отношение к человеческой

деятельности, возможность прогнозирования, систематичность проявления, возможность осуществления, вид убытков. Раскрыта сущность основных видов угроз финансовой безопасности по каждому признаку классификации. Приведены характерные примеры проявления каждого вида угроз на предприятиях машиностроительной отрасли промышленности. Отмечено, что идентификация угроз является ключевым элементом в системе обеспечения финансовой безопасности предприятий.

Ключевые слова: финансовая безопасность, угроза, финансовая деятельность, финансовые ресурсы, машиностроительное предприятие.

Here are a few approaches to the scientific definition of threats to financial security company. Given the generalized classification of threats to financial security inherent in the machine-building enterprises, on the following grounds: the scope of financial activities, the source of the degree of probability, a form of manifestation, duration of exposure, development, degree on-tensions, the degree of control, related to human activity, the ability to predict, systematic manifestations, feasibility, type of loss. The essence of the main types of threats of financial security for each of classification. Are specific examples of each type of manifestation of threats to enterprises of machine-building industry. It is noted that the identification of threats is a key element in the system of financial security companies.

Key words: financial security, the threat, financial activity, financial resources, engineering enterprise.

УДК 65.012.8

Ляшенко О.М.

аспірант економічного факультету
Запорізький національний університет

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань діяльності будь-якого машинобудівного підприємства є забезпечення високого рівня його економічної безпеки. Для цього,

в першу чергу, потрібно своєчасно попереджати, а у випадку виявлення – зменшувати негативний вплив, всіх можливих видів загроз. Оскільки однією з головних складових економічної безпеки

є фінансова складова, вкрай важливо виокремити загрози, що можуть впливати безпосередньо на фінансову безпеку підприємства.

Отже, проблема, що має бути вирішена в дослідженні, полягає у розробці єдиної розширеної класифікації загроз фінансовій безпеці підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням ідентифікації та класифікації загроз фінансовій безпеці підприємств вже давно приділяється увага з боку багатьох науковців, серед яких можна назвати таких, як: В. Ареф'єв, Т. Г. Васильців, Л. О. Матвійчук, О. О. Мельник, І. П. Мойсеєнко, О. В. Орлик, В. В. Орлова, О. В. Сусіденко, З. Якубович та інших. Однак у певній частині існуючих на сьогодні наукових праць розглядаються види загроз загальній економічній безпеці підприємства. Інші праці висвітлюють загрози фінансовій безпеці підприємства без урахування особливостей сфери промисловості, в якій таке підприємство функціонує. Специфіка видів загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства майже не висвітлюється.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягають у визначенні переліку загроз, які найчастіше впливають на фінансову безпеку машинобудівних підприємств; виокремленні основних можливих класифікаційних ознак загроз; розкритті сутності основних видів загроз фінансовій безпеці за кожною ознакою класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Існують різні підходи до визначення поняття загрози фінансовій безпеці підприємства. Так, Л. Матвійчук під загрозами фінансовій безпеці підприємства пропонує розуміти сукупність реальних або потенційно можливих явищ і факторів, що мають деструктивний вплив на фінансову діяльність підприємства та викликають прямі або непрямі економічні збитки [1].

Автори І. Мойсеєнко та О. Марченко під загрозою фінансовій безпеці підприємства розуміють стан будь-якого фактора зовнішнього та(або) внутрішнього середовища, який прямо, або трансформуючись, може негативно вплинути на фінансовий стан та фінансові інтереси підприємства, спричинити зниження його фінансової стійкості, або перешкодити його фінансовому розвитку [2, с. 32–33].

Також загрозу фінансовій безпеці можна розуміти як потенційні або реальні дії фізичних або юридичних осіб, що порушують стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності та здатні призвести до припинення його діяльності або до фінансових та інших втрат [3, с. 32].

Головною загрозою фінансовій безпеці будь-якого підприємства реального сектору економіки, зокрема, машинобудівного, може стати невідповідність між його активами та зобов'язаннями [4].

На думку З. Якубович, існує декілька головних загроз фінансовій безпеці машинобудівного

підприємства: втрата кваліфікованих працівників, викликана непопулярністю роботи у даному сегменті промисловості та відповідно – низьким рівнем заробітної плати; відмова у кредитуванні, викликана нестабільністю банківської системи; повернення продукції покупцями, а також скорочення обсягів реалізації продукції, що може бути спричинене низьким рівнем конкурентоспроможності виготовленої продукції [5, с. 110].

Класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства машинобудівної галузі зображена на рисунку 1.

Загрози, пов'язані з капіталом, можуть виникати під час формування статутного капіталу машинобудівного підприємства. Загрози, що пов'язані з грошовими доходами, зазвичай мають місце при формуванні та розподілі виручки, валового й чистого доходу, прибутку або грошових фондів суб'єкта господарювання. Загрози, пов'язані із відносинами підприємства з державою, мають місце при здійсненні податкових та інших платежів підприємства до бюджету та цільових фондів, бюджетного фінансування, отримання субсидій. Загрози, що пов'язані з інвестиційною діяльністю, можуть виникати в процесі здійснення підприємством машинобудівної галузі промисловості інвестування у цінні папери та одержання доходів від подібних операцій, здійснення пайових внесків та прийняття участі в розподілі прибутку від проведення спільної діяльності, сплати штрафних санкцій. Загрози, пов'язані із взаємодією підприємств з банками та страховими компаніями, зазвичай мають місце під час отримання і по-гашення кредитів, виплати відсотків за кредит, отримання відсотків за зберігання коштів, а також при здійсненні різноманітних страхових платежів та відшкодувань. Внутрішньогосподарські загрози є актуальними під час господарського розподілу доходів машинобудівного підприємства [3, с. 29].

Зовнішніми загрозами є такі загрози, що викликані діями постачальників, покупців, підприємств-конкурентів, банків, держави – у вигляді законодавчих, виконавчих або судових органів влади, рейдерських структур [5, с. 107].

Головними зовнішніми загрозами фінансовій безпеці машинобудівного підприємства О. Сусіденко називає: зростання цін на сировину, матеріали та енергоресурси; значне податкове навантаження; зменшення попиту на машинобудівну продукцію; відсутність ефективної інноваційної політики, а також заохочувальних заходів щодо винахідництва та раціоналізаторства з боку держави; зростання відсоткових ставок за кредитами, неконтрольована грошова емісія, інфляційні процеси, нестабільність валютно-грошової політики; поява нових конкурентів в машинобудівному секторі ринку [8].

Також до зовнішніх можна віднести такі загрози, як: розкрадання матеріальних засобів і цінностей особами, які не є працівниками підприємства; промислове шпигунство та інші незаконні дії підприємств-конкурентів; спекулятивні операції з цінними паперами підприємства; агресивна купівля акцій підприємства зовнішніми інвесторами; лобіювання конкурентами негативних рішень органів влади [3, с. 33].

До внутрішніх загроз належать загрози, які зумовлені певними економічними процесами, пов'язаними із залученням ресурсів для здійснення машинобудівним підприємством своєї діяльності, забезпеченням збереження та використання цих ресурсів, а також отриманням та застосуванням результатів діяльності підприємства. Внутрішні загрози, як правило, можуть бути спричинені неефективною діяльністю певних підрозділів підприємства [5, с. 107].

До внутрішніх загроз фінансовій безпеці О. Сусіденко відносить: високий рівень кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства; низький ступінь захищеності інтересів підприємства; недостатній рівень кваліфікації управлінського персоналу; відсутність використання нових фінансових інструментів та прогресивних фінансових технологій; дефіцит платіжних засобів [8].

Як зазначає Л. О. Матвійчук, класифікація загроз за джерелами їх виникнення дозволяє ефективно управляти фінансовою безпекою підприємства та оперативно приймати рішення стосовно застосування необхідних заходів для мінімізації негативного впливу загроз на діяльність підприємства [1].

За визначенням О. Мельник, неймовірними є загрози, що мають дуже низьку ймовірність збігу обставин для можливості їх виникнення; мало-ймовірні – це загрози, які не вимагають планування певних превентивних заходів для їх уникнення, і належать до різновиду форс-мажорних обставин; імовірні загрози зазвичай слабо прогнозовані і при цьому вимагають планування залежно від розміру можливого збитку; досить імовірні загрози, в свою чергу, прогнозовані й мають бути забезпечені бюджетом; неминучі загрози є легко прогнозованими, що обумовлено природою виникнення, і також забезпечені бюджетом [7, с. 100].

Явними є такі загрози фінансовій безпеці, які реально проявлені та які легко ідентифікувати. Приховані загрози виявити досить важко.

Короткостроковими доцільно вважати загрози фінансовій безпеці підприємства, які можуть реалізуватися протягом незначного проміжку часу – до одного року, середньостроковими – від одного до трьох років, довгостроковими – більше трьох років.

Прикладами довгострокових загроз можуть бути: низький купівельний попит на машинобудівну продукцію; високий рівень конкуренції в межах країни або

Рис. 1. Класифікація загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства

Джерело: складено автором за: [1; 3; 5; 6; 7]

світу; монополізація економіки; низький рівень відновлення основних фондів; втрата ринків збуту і ринків постачань; застарілі технології виробництва продукції тощо. До середньострокових загроз можна віднести: високий рівень інфляції; підвищення цін на матеріали, сировину та енергоносії; неякісне фінансове управління підприємством; неефективну кредитну політику; наявність низькокваліфікованого персоналу. До короткострокових загроз належать: кон'юнктурне підвищення вартості палива; неефективна дивідендна політика підприємства; простої устаткування [9, с. 252–253].

Загрози фінансовій безпеці з початковим ступенем розвитку істотним чином не впливають на фінансову діяльність машинобудівного підприємства та на його загальну позицію на галузевому ринку. Загрози із середнім ступенем вже потребують певних дій та фінансових витрат для їх ліквідації, однак їх можна подолати протягом досить короткого періоду. Реалізація загроз з високим ступенем розвитку зазвичай викликає суттєве погіршення фінансового стану підприємства, що може мати такі наслідки, як припинення діяльності або навіть ліквідація машинобудівного підприємства.

Допустимі загрози несуттєво впливають на фінансовий стан підприємства та можуть спричинити незначну втрату фінансових ресурсів. Критичні загрози можуть призвести до втрати підприємством конкурентних переваг та ризику банкрутства. За наявності катастрофічних загроз подальше продовження діяльності машинобудівного підприємства є неможливим, банкрутство неминуче [7, с. 99].

Керованими є загрози, на які може вплинути керівництво підприємства для зменшення рівня їх дії. До керованих загроз можуть належати: втрата кваліфікованого персоналу, неспроможність підприємства експортувати продукцію в економічно розвинені країни, певні недоліки в організації виробничого процесу. Некеровані – це такі загрози, що впливають на фінансову безпеку підприємства незалежно від намагань керівництва їх нейтралізувати. Це можуть бути: непередбачувані зміни законодавчої бази країни, захоплення частки вітчизняного ринку машинобудівної продукції іноземними компаніями та транснаціональними корпораціями, високий рівень корупції [5, с. 107–108].

Об'єктивними можна назвати такі загрози, які виникають незалежно від діяльності підприємства або безпосередньо його працівників. До об'єктивних загроз слід віднести інфляцію, політичну або економічну нестабільність в країні, стихійні катаклізми, катастрофи, військові конфлікти. Суб'єктивні загрози, в свою чергу, викликані незадовільною роботою підрозділів підприємства або конкретних працівників. До них можуть належати:

загроза розголошення інформації, що є комерційною таємницею, рейдерські атаки [5, с. 107]. Суб'єктами загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства можуть бути, крім власних співробітників, також недобросовісні конкуренти, контрагенти або кримінальні структури.

Прогнозовані загрози фінансовій безпеці можна передбачити з урахуванням наявного досвіду, наукових досягнень тощо. Непрогнозовані загрози, як правило, виникають внаслідок будь-яких форс-мажорних обставин, та підготуватися до них майже неможливо.

Систематичні загрози можуть вливати на фінансову безпеку підприємства досить тривалий час та можуть проявлятися систематично. Несистематичні загрози досить часто мають разовий характер або можуть проявитися повторно через суттєвий проміжок часу.

До систематичних загроз можна віднести: економічну ситуацію та динамічність зміни економічного законодавства в країні; політико-правовий стан країни; рівень інфляції; динамічність кон'юнктури ринку; підвищення конкуренції між виробниками машинобудівної продукції. До несистематичних загроз належать: технологічне середовище; тимчасове припинення відносин з постачальниками або підрядчиками; нестабільність роботи дилерської мережі [9, с. 252–253].

Реальними є загрози фінансовій безпеці, що вже виникли на підприємстві або з великою ймовірністю можуть виникнути в подальшому, тобто вони неминучі. Потенційні загрози можуть мати місце за умови реалізації певних об'єктивних або суб'єктивних чинників [3, с. 36].

Загроза прямого збитку означає наявність ризику реальних фінансових втрат. Загроза упущеної вигоди має місце, коли є вірогідність втрати доходу, який підприємство могло би отримати за звичайних обставин, але за наявної ситуації недоотримає.

Висновки з проведеного дослідження. Існує велика кількість загроз, що потенційно можуть впливати на фінансову діяльність підприємств машинобудівної галузі. Деякі загрози за різними класифікаційними ознаками можна віднести до декількох видів одночасно. Зважаючи на специфіку машинобудівної сфери промисловості, слід відмітити, що найбільш суттєвий вплив на фінансову безпеку підприємств зазначеної галузі мають такі загрози, як: зростання цін на сировину та матеріали, відсутність ефективною інноваційної політики, недостатнє відновлення основних фондів підприємства, втрата кваліфікованого персоналу, низький попит на машинобудівну продукцію, в тому числі і у зв'язку з низькою якістю.

Враховуючи масштаби та важливість цієї сфери промисловості для України, вкрай необхідно приділяти особливу увагу створенню на машинобудів-

них підприємствах ефективної системи забезпечення економічної безпеки, в цілому, та фінансової безпеки, зокрема. Тому перспективи подальших досліджень полягають у розробці комплексного підходу до організації процесу забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Матвійчук Л. О. Формування та оптимізація структури капіталу в системі фінансової безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» [Електронний ресурс] / Л. О. Матвійчук. – Хмельницький, 2011. – 20 с. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2011/11MLOFBP.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
2. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : [навч. посіб.] / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 380 с.
3. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України : стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук. – Львів : ВИДАВНИЦТВО, 2012. – 386 с.
4. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 3 листопада 2015 р. /

Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>.

5. Якубович З. Ідентифікація загроз економічній безпеці машинобудівного підприємства / З. Якубович // Галицький економічний вісник. – 2010. – №3 (28). – С. 107–112.
6. Орлова В. В. Моделювання механізмів управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» [Електронний ресурс] / В. В. Орлова. – Хмельницький, 2008. – 20 с. – Режим доступу : <http://mydisser.com/ua/catalog/view/45/375/1911.html>.
7. Мельник О. О. Система загроз економічній безпеці підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Мельник // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2011. – № 25. – С. 97–103. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>.
8. Сусіденко О. В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» [Електронний ресурс] / О. В. Сусіденко. – Хмельницький, 2015. – 21 с. – Режим доступу : <http://www.khnu.km.ua/root/res/2-21-15-15.pdf>.
9. Орлик О. В. Система загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1(52). – С. 250–257.